

Шляхи підвищення врожайності соняшнику повинні базуватися на комплексному виконанні технологічних операцій у встановлені строки з ретельним дотриманням агротехнічних вимог. Це насамперед раціональний обробіток ґрунту залежно від наявності і видів бур'янів, правильне чергування культур у сівозміні, розміщення посівів за кращими попередниками, упровадження високопродуктивних районованих сортів і гібридів, науково обґрунтоване застосування мінеральних добрив, мінімізація технологічних операцій з використанням широкозахватних знарядь і комбінованих агрегатів, дотримання оптимальних строків сівби, своєчасний і якісний догляд за посівами, безгербіцидна технологія боротьби з бур'янами, система заходів захисту рослин від шкідників та хвороб, удосконалення методів збирання врожаю та інші.

Економічні відносини у сфері виробництва і переробки насіння соняшнику базуються на мотиваційному інтересі всіх сторін, що взаємодіють, відносно вирощування цієї сільськогосподарської культури, її переробки й одержання олії та проміжних продуктів, їх реалізації або подальшого використання в технологічному процесі виробництва. Однією з основних умов функціонування олійного ринку є вдосконалення економічних відносин між виробниками соняшникової продукції.

Комплексне дослідження проблеми ефективного виробництва соняшнику в Україні дозволяє зробити наступні висновки:

1. Основними напрямками підвищення ефективного виробництва соняшникової продукції мають стати заходи, направлені на поліпшення організаційно-економічних засад ефективного виробництва продукції як на рівні держави, так і на рівні окремих товаровиробників, а саме: подолання диспаритету цін між продукцією сільського господарства та галузями-постачальниками ресурсів; вдосконалення в країні податкового законодавства; застосування пільгового кредитування аграріїв; покращення інвестиційного та інноваційного клімату аграрного виробництва, що призведе до зростання конкурентоспроможної продукції та рентабельності аграрного виробництва.

2. Запропонована структурно-логічна модель ефективного функціонування підприємств виробників соняшникової продукції, яка простежує вплив системи факторів: організаційно-економічних, агротехнологічних, соціальних та екологічних, вміле управління якими дасть змогу досягти поставлених цілей – забезпечення продовольчої безпеки держави та соціальної стабільності.

3. Україна є одним із основних світових виробників насіння соняшнику. Питома вага України у світовому виробництві насіння соняшнику та олії, виробленої з нього, складає 25%. Олійно-жирова галузь України – одна із не багатьох, яка, навіть в умовах світової фінансово-економічної кризи, стрімко розвивається і є бюджетоформуючою галуззю національного господарства з потужним експортним потенціалом. Лісостепова зона Київської області сприятлива для вирощування соняшнику, питома вага їх посівів не перевищує науково обґрунтований рівень. Дослідження процесу вирощування соняшнику показало, що як в Україні, так і в Київській області воно здійснюється на екстенсивній основі. Основними виробниками насіння соняшнику є сільськогосподарські підприємства. У 2013 р. отриманий рекордний для Київської області валовий збір насіння соняшнику – 297,1 тис. т. При цьому збільшення виробництва простежується в господарствах усіх форм власності. Виробництво олійних культур і в Україні, і в Київській області рентабельне.

4. Для підприємств, що вирощують соняшник, велике значення має застосування ресурсозберігаючих технологій, що підвищують ефективність виробництва насіння соняшнику. Запроваджена інноваційна ресурсозберігаюча технологія в ТОВ «Родень» дала можливість отримати 79,6 тис. грн. додаткової виручки, забезпечивши рівень рентабельності виробництва 44,1%.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт асоціації «Укроліяпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukroilprom.org.ua>.

References

1. *Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukraїny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
2. *Ofitsijnyj sajт asociacii' «Ukrolijaprom» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukroilprom.org.ua>.*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Кучеренко Світлана Юрїївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Кучеренко Светлана Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры политической экономии ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Kucherenko Svitlana Yuriivna, PhD, assistant professor of Political Economy
SHEE «Pereyaslav-Khmelnytsky SPU named Gregory Skovoroda»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine

УДК 65.014.1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Різник В.В.

Стаття присвячена проблемі управління виробничими запасами. Предметом дослідження є теоретичні основи управління виробничими запасами підприємства. Метою статті є дослідження теоретичних положень щодо підвищення ефективності управління виробничими запасами на підприємстві.

У статті використані теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення наукової та навчально-методичної літератури, порівняння, систематизація, які дали змогу узагальнити теоретичний матеріал з проблеми дослідження, обґрунтувати сутність управління виробничими запасами, основні підходи до управління виробничими запасами та їх основні системи.

Для досягнення мети у статті розглянуто проблему управління виробничими запасами підприємства. Висвітлено основні підходи до визначення поняття «управління виробничими запасами». Визначено мету, охарактеризовано основні підходи та системи управління виробничими запасами, проаналізовано їх складові та з'ясовано переваги і недоліки.

Описані підходи та системи управління виробничими запасами з характеристикою їх переваг та недоліків можуть використовуватися керівниками промислових підприємств з метою пошуку ефективних шляхів оптимізації запасів, що дасть змогу суттєво зменшити витрати, підвищити ефективність та забезпечити отримання максимального прибутку.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що історично виділяють три основні концепції рівня запасів на підприємстві: максимізації, оптимізації, мінімізації. Найбільш розповсюдженими системами управління запасами є такі: з фіксованою величиною замовлення; з фіксованим інтервалом часу між замовленнями. Існують також гібридні системи, а саме: система з встановленою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня; система «Мінімум-максимум»; оперативного управління; опціонного поповнення; система із необов'язковим поповненням; двох бункерна система; одно бункерна система. Широкого розповсюдження набула японська концепція «точно в строк».

Проте запорукою успіху будь-якої системи управління виробничими запасами на підприємстві є правильно організована інфраструктура господарства, що передбачає раціональне використання запасів, контроль за їх формуванням та ефективний підбір і розстановку кваліфікованих фахівців з питань матеріально-технічного забезпечення.

Ключові слова: запаси, управління запасами, управління виробничими запасами, підходи до управління виробничими запасами, системи управління виробничими запасами, оптимізація рівня запасів.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ ЗАПАСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резник В.В.

Статья посвящена проблеме управления производственными запасами. Предметом исследования являются теоретические основы управления производственными запасами предприятия. Целью статьи является исследование теоретических положений по повышению эффективности управления производственными запасами на предприятии.

В статье использованы теоретические методы исследования: анализ и обобщение научной и учебно-методической литературы, сравнение, систематизация, которые позволили обобщить теоретический материал по проблеме исследования, обосновать сущность управления производственными запасами, основные подходы к управлению производственными запасами и их основные системы.

Для достижения цели в статье рассмотрена проблема управления производственными запасами предприятия. Освещены основные подходы к определению понятия «управление производственными запасами». Определены цели, охарактеризованы основные подходы и системы управления производственными запасами, проанализированы их составляющие и выяснено преимущества и недостатки.

Основные подходы и системы управления производственными запасами с характеристикой их преимуществ и недостатков могут использоваться руководителями промышленных предприятий с целью поиска эффективных путей оптимизации запасов, что позволит существенно сократить расходы, повысить эффективность и обеспечить получение максимальной прибыли.

Проведенное исследование позволяет утверждать, что исторически выделяют три основные концепции уровня запасов на предприятии максимизации, оптимизации, минимизации. Наиболее распространенными системами управления запасами являются: с фиксированной величиной заказа; с фиксированным интервалом времени между заказами. Существуют также гибридные системы, а именно: система с установленной периодичностью пополнения запасов до установленного уровня; система «Минимум-максимум»; оперативного управления; опціонного пополнения; система с необязательным пополнением; двух бункерна система; одно бункерна система. Широкое распространение получила японская концепция «точно в срок».

Однако залогом успеха любой системы управления производственными запасами на предприятии есть правильно организованная инфраструктура хозяйства, предусматривающая рациональное использование запасов, контроль за их формированием и эффективный подбор и расстановку квалифицированных специалистов по вопросам материально-технического обеспечения.

Ключевые слова: запасы, управление запасами, управление производственными запасами, подходы к управлению производственными запасами, системы управления производственными запасами, оптимизация уровня запасов.

THEORETICAL ASPECTS OF COMPANIES INDUSTRIAL STOCKS

Riznyk V.V.

The article deals with management of inventories. The research subjects are theoretical bases of management inventories enterprise. The aim of this paper is the study of the theoretical propositions to improve management efficiency industrial stocks in the company.

The article draws on theoretical research methods: analysis and synthesis of scientific and educational literature, comparing, ordering that allowed to generalize the theoretical material on the issue of research to substantiate the essence of managing inventory, the main approaches to the management of inventories and their main system.

To achieve the goal in the article the problem of managing inventories enterprise. Highlight the main approaches to the definition of «management of inventories». Defined goals, describes the main approaches and management of inventories analyzed their components and figure out the benefits and disadvantages.

Described approaches and management inventories with the characteristic advantages and disadvantages can be used industry leaders to find effective ways to optimize inventory, which will significantly reduce costs, increase efficiency and ensure maximum profit.

The study suggests that, historically, there are three key concepts in inventory levels in the company maximization, optimization and minimization. The most common inventory management systems are: a fixed size of the order; at a fixed interval of time between orders. There are also hybrid systems, namely the system at specified intervals replenishment to the set level; system «minimum-maximum»; operational management; optional replenishment; system with optional replenishment; two hoppers system; one hopper system. Famous Japanese concept of «just in time».

However, the success of any management system inventories the company has properly organized infrastructure sector, involving the management of inventory control of their formation and efficient selection and placement of qualified specialists in logistics.

Key words: inventory, inventory management, management of inventories, the approaches to the management of inventories, management inventories, optimization of inventory levels.

Актуальність теми дослідження. Стрімкі економічні перетворення, невизначеність, жорстка конкуренція, обмеженість фінансових, матеріальних, кваліфікованих трудових ресурсів потребують пошуку нових підходів до управління матеріальними ресурсами, центральне місце у структурі яких посідають виробничі запаси. За умов нестабільної ситуації на ринку підприємства змушені шукати шляхи підвищення ефективності використання внутрішніх ресурсів з метою успішного функціонування. Основу ефективного функціонування підприємства на ринку створює раціональне використання матеріальних ресурсів, невід'ємною складовою якого є підвищення ефективності управління виробничими запасами. Пошук ефективних шляхів оптимізації запасів дасть змогу суттєво зменшити витрати, підвищити ефективність та забезпечити отримання максимального прибутку.

Ступінь дослідження проблеми. Проблемою дослідження виробничих запасів науковці займаються досить давно. Основні теоретичні положення щодо управління виробничими запасами були розроблені такими науковцями, як: Анікіна Б., Гаврилов Д., Кочетов О., Крушельницька О., Завгородній А., Ліндерс М., Михайлівська Л., Ніколайчук В., Окландер М., Осадча А., Попазова О., Пушкар М., Радіонова А., Смиричинський В., Стерлінгова А., Стражев В., Хромов О., Чаюн І., Череп А., Чернелевський Л., Чейз Р., Шрайбфедер Дж. та інші.

Незважаючи на значний доробок науковців з даної проблеми сучасні умови потребують пошуку нових підходів до управління матеріальними ресурсами, центральне місце у структурі яких посідають виробничі запаси. Даний факт зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних аспектів проблеми управління виробничими запасами підприємства.

Метою написання статті є дослідження теоретичних положень щодо підвищення ефективності управління виробничими запасами на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі питанням управління виробничими запасами постійно приділяється значна увага, адже на їх частку в промисловості приходиться близько половини загальної потреби в оборотних коштах. Вкладення оборотних коштів у виробничі запаси здійснюється в момент оплати рахунків постачальників сировини, матеріалів, палива тощо; вивільнення з запасів – у момент відпуску їх у виробничі цехи (в незавершене виробництво).

До вкладень оборотних коштів у виробничі запаси підприємства відносяться всі витрати на придбання: сировини й основних матеріалів, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів; допоміжних матеріалів і палива; інструмента, господарчого інвентарю та інших МШП, отримуваних від інших підприємств. Вкладення оборотних коштів у матеріальні цінності власного виробництва здійснюються в процесі їх виробництва (зарплата, паливо тощо), а не шляхом оплати рахунків постачальників [7].

Основи сучасної теорії управління запасами (постановка задачі, аналіз впливу на рішення факторів, спосіб обліку невизначеності в попиті) були сформовані в працях Ерроу К., Гарріса В., Маршака С., Дворецького А. та інших.

Теорія запасів розглядається окремими фахівцями як розділ дослідження операцій, у якому вивчають закономірності утворення і витрачання запасів, і який виробляє рекомендації з оптимального управління ними [8, с. 148].

Джон Шрайбфедер стверджує, що ефективне управління запасами дозволяє організації задовольняти і перевищувати очікування покупців, створюючи такі запаси кожного товару, які максимізують чистий прибуток [12, с. 15].

Одною з актуальніших задач при управлінні виробничими запасами підприємств тривалий час залишається питання розробки і застосування оптимізаційних моделей, що дозволяють організувати процес закупівлі і виробництва з найбільшою ефективністю: знизити матеріальні витрати, збільшити гнучкість щодо планування виробничого попиту і, як результат, максимізувати прибуток [4].

В умовах ринкової економіки стає актуальним питання оперативного управління і контролю за запасами матеріальних ресурсів на підприємстві. Вирішенню даної проблеми в деякій мірі сприяє введення автоматизованих систем управління підприємствами, які дозволяють налагодити облік руху матеріальних ресурсів (надходження, витрати, щодобові залишки).

Таким чином, управління запасами – це забезпечення та підтримання оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації. Необхідність управління запасами пояснюється тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх на готову продукцію. Адже, запаси у постачальників і споживачів є обов'язковою умовою та передумовою безперервного процесу виробництва [3, с.117-118].

Основне призначення виробничих запасів – забезпечення безперервності виробничого процесу на підприємстві. Для того, щоб досягти високої результативності виробництва при найменших витратах, потрібно підтримувати достатній, але не надмірний рівень запасів, оскільки зайві запаси ведуть до замороження вкладених в них оборотних засобів і неможливості їх використання в інших цілях. Якщо запаси недостатні, то може порушитися виробничий процес на підприємстві. Своєчасне комплексне забезпечення всіма необхідними матеріальними ресурсами у встановлені строки і з найменшими витратами на підприємстві здійснюється за допомогою багатофункціональної системи управління виробничими запасами.

Запаси створюються з різних причин, в силу яких на складах завжди повинна бути потрібна кількість запасів певного виду. Однак якщо запаси збільшити, то зростає вартість їх зберігання. Таким чином, управління запасами являє собою складний комплекс заходів. Ефективність цього управління досягається за рахунок реалізації спеціальної фінансової політики управління запасами. Вона включає аналіз динаміки розміру, складу й оборотності запасів у передплановому періоді, визначення цілей формування запасів, визначення потреби в запасах товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів, визначення необхідного обсягу фінансових коштів, авансованих у формування ТМЦ, мінімізацію поточних витрат з обслуговування запасів, реальне відображення у фінансовому обліку вартості товарно-матеріальних цінностей.

Ефективне управління запасами дозволяє знизити тривалість виробничого і операційного циклу, зменшити поточні затрати на їх зберігання, вивільнити з поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи [1].

Основна мета управління виробничими запасами полягає в такій організації поставок продукції виробничо-технічного призначення, за якої, з одного боку, економляться кошти на організацію поставок, утримання запасів, зменшуються втрати від іммобілізації оборотних коштів, від можливого псування ресурсів при їх тривалому зберіганні, а з другого – зменшуються втрати, які можуть виникнути внаслідок дефіциту необхідної продукції.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що науковці і практики виділяють три основні концепції рівня запасів на підприємстві: максимізація, оптимізація, мінімізація [9; 11].

Першим підходом до управління запасами є максимізація їх рівня. В XIX і до початку XX-го століття наявність високого рівня запасів було запорукою багатства і благополуччя підприємства. Стратегія максимізації запасів окремих номенклатурних позицій може бути доцільна і в ефективному ринковому орієнтованому бізнесі у зв'язку з високими витратами дефіцитних позицій запасів і нестабільним зовнішнім середовищем.

Підхід оптимізації почав набувати розвитку на початку XX-го століття. Він полягав у визнанні необхідності утримання запасів, але в оптимальній, економічно обґрунтованій кількості. Робота з оптимізації рівня запасів привела до розвитку методичної бази оптимізації розмірів запасів, розробці класичного апарату теорії управління запасами, розвитку розрахункового рівня роботи з запасами.

Активний розвиток логістики в бізнесі спричинили виникнення підходу мінімізації. Японські фахівці по-новому поглянули на запаси і відмітили, що запас є буфером, який згладжує конфлікти характеристик поставок, які поповнюють запас і характеристик споживання, які вимагають використання запасів. Вони притримуються наступних тверджень: запас – завжди збиток; запас – це ширма, за якою ховається недолік роботи; запас – це знак конфліктної ситуації всередині підприємства або між підприємствами; запас – це явище, яке дозволяє підприємству функціонувати, не вирішуючи проблеми, які викликає сам запас. Сучасне підприємство повинно бути конкурентноспроможним, а тому зацікавленим у вирішенні своїх проблем, тобто, в скороченні запасів [9, с. 53].

Дані підходи до управління запасами взаємопов'язані та мають свої переваги та недоліки. Так, наприклад, підхід максимізації запасів отримав розвиток в теорії оптимізації запасу, але при цьому залишився альтернативним рішенням при

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

роботі з окремими групами номенклатури або асортименту. Виникнення підходу мінімізації запасів на підприємстві розширило можливість вибору практичних рішень.

Потрібно відмітити, що в даний час, всі три підходи до управління запасами застосовуються, а доцільність використання кожного з них визначається наступними характеристиками:

- умовами внутрішнього і зовнішнього середовища менеджменту;
- вибраною місією, цілями і розробленою стратегією підприємства;
- позицією, якої притримується керівництво.

Ефективне забезпечення виробництва матеріальними ресурсами, залежить від величини і комплектності управління виробничих запасів на складах підприємства, але при цьому потрібно створювати оптимальний обсяг запасів на підприємстві, який би задовольняв потреби виробничого процесу та зменшував собівартість виготовленої продукції. Продумане управління запасами досягається забезпеченням та підтриманням оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації. Важливість управління запасами пояснюється тим, що виробництво - це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх на готову продукцію [12].

Ефективне управління запасами дає змогу знизити тривалість виробничого й усього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх зберігання, вивільнити із поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи.

Багато уваги проблемі ефективного управління запасами приділив Джон Шрайбфедер, який виділяв необхідність дотримання таких умов, як [12, с. 16]:

- корпоративна політика, яка буде сприяти ефективному управлінню запасами;
- добре апаратне і програмне забезпечення;
- необхідні для використання програмного забезпечення знання.

Основу процесу управління запасами на сучасних підприємствах становить формування їх обсягу та складу, яке має здійснюватись на оптимальній основі. Загальна система методичних принципів такої оптимізації має включати: забезпечення зв'язку мети і задач оптимізації формування матеріальних запасів автотранспортних підприємств із головною метою та задачами загального управління ними; комплексний підхід до оптимізації формування запасів підприємства із забезпеченням вимог бухгалтерського обліку, операційного, фінансового та логістичного менеджменту; вибір в якості головного методичного інструментарію формування товарних запасів підприємства, їх нормування по відношенню до планового обсягу надання послуг; варіантність підходів до визначення оптимального розміру норм і нормативів матеріальних запасів підприємства в діапазоні від мінімальних до максимальних значень; прогресивність методичного апарату нормування запасів; диференційний підхід до обрання конкретних методів оптимізації матеріальних запасів з урахуванням ролі і особливостей окремих їх видів; відображення результатів оптимізації формування запасів у поточних та оперативних планах розвитку підприємства. Система управління запасами реалізує організаційну структуру і поточну політику безперервної роботи підприємства. Система управління виробничими запасами проектується з метою безперервного забезпечення виробничої діяльності всіма потрібними ресурсами [2].

Проблему управління запасами вчені розглядають по-різному, що пов'язано із напрямом їх дослідження. Тому, здійснивши аналіз літературних джерел [5; 8; 11; 12], можна виділити основні підходи до управління запасами та особливості їх застосування (таблиця).

Відокремлення кожного із підходів дає можливість забезпечити необхідні темпи зростання підприємства в залежності від обраної стратегії. Використання наукових підходів до управління запасами допомагає запобігти типової проблеми багатьох підприємств, а саме дефіциту запасів при їх надлишку і високих затратах в процесі закупівлі і транспортуванні. Правильний вибір підходу до управління запасами, а краще поєднання декількох, допоможе позбутися на підприємстві багатьох проблем щодо раціонального їх формування і використання.

Отже, запаси є вагомою частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Раціональне управління запасами передбачає створення такого їх рівня, який би забезпечував безперервність виробничого процесу при мінімальних витратах на їх вміст. Тобто поповнення запасів повинне здійснюватися до тих пір, поки ефект зниження межі переривання виробничого і торгівельного процесу через відсутність запасів перевищує витрати на вміст додаткової одиниці запасу [2].

Таблиця. Основні підходи до управління запасами та їх особливості

Підхід	Особливості управління запасами
Логістичний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1. Координація дії учасників процесу створення запасів 2. Розрахунок рівня запасів, який забезпечить ритмічність виробничих процесів 3. Визначення компромісів між рівнем обслуговування та рівнем запасів в логістиці 4. Визначення чітких термінів відвантаження готової продукції зі складів підприємства 5. Відмова від функціональної орієнтації, яка має такі недоліки: при виникненні проблем в системі управління запасами починається пошук винних в інших структурах, замість того щоб проаналізувати та виявити об'єктивні причини; неузгодженість між відділами в процесі розроблення політики управління запасами, внаслідок чого утворюються великі запаси
Підхід з позиції менеджменту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна орієнтація, яка повинна забезпечувати мінімальні витрати на утримання запасів за умови задовільного обслуговування покупців 2. Підтримання оптимальної кількості запасів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації 3. Мінімізація поточних затрат на обслуговування запасів 4. Врахування характеру попиту (залежного або незалежного) на запасу, при формуванні системи управління запасами 5. Постійна наявність інформації про терміни виробництва і доставки, їх можливі зміни 6. Створення резервних запасів
Економічний підхід	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування запасів базується на основі визначення їх норм 2. Орієнтація на минулі витрати запасів за аналогічний період, в разі виникнення змін дані коригують на коефіцієнт у вигляді відсоткових змін, що передбачається 3. Контроль за більш активними (у вартісному вимірі) запасами з використанням точних методів прогнозування збуту, в той час як малоактивні запаси визначають менш точним методом та дешевшим способом 4. Забезпечення раціонального режиму поповнення та використання матеріальних ресурсів 5. Мінімізація коштів на формування запасів

Система управління запасами реалізує організаційну структуру і поточну політику безперервної роботи підприємства. Система управління виробничими запасами проектується з метою безперервного забезпечення виробничої діяльності всіма потрібними ресурсами [3, с. 125].

Основними параметрами системи управління запасами є:

1) точка замовлення – мінімальний (контрольний) рівень запасів продукції, за умови досягнення якого необхідно їх поповнення;

2) нормативний рівень запасів – розрахункова величина запасів, яка досягається під час чергової закупівлі;

3) обсяг окремої закупівлі;

4) частота здійснення закупівель – тривалість інтервалу між двома можливими закупівлями продукції, тобто періодичність поповнення запасів продукції;

5) поповнювана кількість продукції, за якої досягається мінімум витрат на зберігання запасу згідно із заданими витратами на поповнення і заданими альтернативними витратами інвестованого капіталу [6, с. 161].

Все розмаїття сучасних підходів в управлінні виробничими запасами на підприємствах базується на основних моделях: планування виробничих ресурсів (MRP I/II); «точно в термін»; «економічний розмір замовлення»; «фіксований розмір замовлення»; «фіксований період замовлення» та кілька модифікацій методу «точка замовлення». Кожна з вищезазначених моделей пропонує алгоритми, що базуються на трьох основних групах даних: історія руху запасів, поточний рівень виробничих запасів, прогноз споживання [4].

До найбільш розповсюджених системи управління запасами, які використовують в ситуації, коли відсутні відхилення від запланованих показників і запаси споживаються рівномірно, тобто коли попит є незалежним відносять такі систем:

1. Система управління запасами з фіксованою величиною замовлення.

2. Система управління запасами з фіксованим інтервалом часу між замовленнями.

Часто на практиці практиці застосовують також гібридні системи управління запасами [3; 5; 6; 11], які мають свої особливості використання, такі як:

- система з встановленою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня. В даній системі вхідним параметром є період часу між замовленнями. Вона орієнтована на роботу при значних коливаннях попиту. Щоб уникнути завищення обсягів замовлення, які зберігаються на складі, або їх дефіцит, замовлення відбуваються не лише у встановленні моменти часу, але і при досягненні запасом граничного рівня. Дана система включає в себе елементи як системи з фіксованою величиною замовлення, так і з фіксованим інтервалом часу між замовленнями;

- система «Мінімум-максимум», що орієнтована на ситуацію, коли затрати на облік запасів та витрати на оформлення замовлення значні та стають рівні із втратами від дефіциту запасів. Замовлення відбуваються не через кожний визначений інтервал часу, а лише за умови, що запаси на складі в цей момент стали рівними або меншими встановленого мінімального рівня. Дана система працює з двома рівнями запасів - мінімальними і максимальними;

- система оперативного управління, суть якої полягає в тому, що через певні проміжки часу приймається оперативне рішення: «замовляти» або «не замовляти», якщо замовляти, то яку кількість одиниць товару;

- система опціонального поповнення належить до систем періодичного типу, але замовлення формуються в кінці кожного періоду лише у тому разі, якщо рівень запасів зменшився нижче від граничного рівня. Ця система часто використовується у випадку складування товарів із високою одиничною вартістю;

- система із необов'язковим поповненням передбачає примусове визначення рівня запасів із фіксованою частотою (наприклад, щонеділі) і розміщення замовлення на поставку для поповнення запасу, якщо цей рівень впав нижче визначеної величини;

- двох бункерна система передбачає розміщення запасу в двох бункерах. При цьому матеріал спочатку споживається із другого, а перший бункер містить таку кількість матеріалів, які гарантують своєчасне поповнення запасів. Як тільки запас в другому бункері закінчується, оформлюється нове замовлення. Суть двох бункерної системи полягає в такому розподілі запасу, при якому одна його частина виконує роль резерву, який витрачається тільки на протязі періоду виконання чергового замовлення;

- одно бункерна система ґрунтується на періодичному поповненні запасу незалежно від рівня, до якого він впав. При цьому запас поповнюється до раніше встановленого максимального рівня, тобто до заповнення бункера.

У виробничій сфері розвинутих країн спостерігаються такі напрями ефективного господарювання:

- здійснення диференціації продукції на кінцевих стадіях виробничого процесу, ґрунтуючись на типових комплектуючих;

- використання переваг масового виробництва не на стадії складання, а на стадії виробництва комплектуючих;

- максимальне задоволення попиту споживачів на стадії вибору товару для виробництва [5, с. 149].

Проте сьогодні все більшого поширення набувають гнучкі технології на цеховому рівні та нові методи управління запасами «Точно в строк» або «Канбан».

«Точно-в-строк» - це підхід до управління запасами на основі ефективної доставки компонентів на виробництво в той момент, коли вони потрібні. Він асоціюється з японським економічним дивом після Другої світової війни і являє собою один із прийомів управління якістю, введений корпорацією Toyota Motor і групою Kawasaki Heavy Industries. «Точно-в-строк» - суттєвий елемент «худого», або бережливого, виробництва.

З розвитком комп'ютерних технологій, що дозволяли обробляти більш значні обсяги даних, американці висунули ідею планування потреб в матеріалах (MRP), що припускає поставку в міру необхідності призначених для збирання окремих деталей продукту. Але японці пішли далі і запропонували систему канбан, або «точно-в-строк», яка точніше, ніж MRP, визначала час прибуття матеріалів на виробництво. Мета канбан - нульові запаси. Концепція націлена на створення системи, що забезпечує доставку компонентів для завершення саме в той момент, коли це необхідно, що скорочує витрати на підтримку запасів. Якщо у минулому виробничий менеджмент приділяв особливу увагу замовленням матеріалів в економічно виправданих кількостях, то нова модель спирається на комп'ютерні технології - головним для неї є часовий графік, а не обсяги запасів [10].

Використовуючи систему, яка приймає компоненти тоді, коли вони необхідні, підхід «точно-в-строк» різко скорочує обсяг капіталу, пов'язаного з недіючими запасами, що підвищує ефективність і знижує витрати. Однак підхід «точно-в-строк» впровадити не просто. Впровадження системи «точно-в-строк» має бути скоординовано з розвитком інших систем управління виробництвом і матеріалами. З точки зору техніки, процедур та управління вона вимагає:

- уваги до даних, інформації та комунікацій;

- оцінки вимог, необхідних для змін у структурі виробництва, роботі з матеріалами, виробничих процесах та збуті;

- вдосконалення методів контролю витрат на поставку;

- перегляду умов партнерства з постачальниками і можливостей для стратегічного співробітництва.

Необхідні бачення всього процесу в цілому, а також послідовний стратегічний курс в цілях поліпшення продуктивності та ефективності на кожному операційному рівні, щоб створити конкурентоспроможну ланцюжок поставок. Метод «точно-в-строк» ефективний, якщо ефективна весь виробничий ланцюжок [10].

Загалом ефективно управління виробничими запасами визначається: зменшенням виробничих витрат через дефіцит матеріалів, прискоренням оборотності цього елемента оборотних коштів, зведенням до мінімуму надлишків запасів матеріалів, що збільшують вартість операцій і відволікають дефіцитні грошові кошти, зниженням ризику старіння й псування матеріалів, зниженням витрат на збереження виробничих запасів [7].

Висновок. Аналіз літературних джерел показує, що історично виділяють три основні концепції рівня запасів на підприємстві: максимізації, оптимізації, мінімізації.

Найбільш розповсюдженими системами управління запасами є такі: з фіксованою величиною замовлення; з фіксованим інтервалом часу між замовленнями. Існують також гібридні системи, а саме: система з встановленою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня; система «мінімум-максимум»; оперативного управління; опціонного поповнення; система із необов'язковим поповненням; двох бункерна система; одно бункерна система. Широкого розповсюдження набула японська концепція «точно в строк».

Проте запорукою успіху будь-якої системи управління виробничими запасами на підприємстві є правильно організована інфраструктура господарства, що передбачає раціональне використання запасів, контроль за їх формуванням та ефективний підбір і розстановку кваліфікованих фахівців з питань матеріально-технічного забезпечення.

Література

1. Гапека С. Основні принципи та завдання управління виробничими запасами на підприємстві / С. Гапека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2488>
2. Гур'янова А.О. Проблеми управління виробничими запасами підприємств / А.О. Гур'янова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/85-823-1>
3. Крушельницька О.В. Управління матеріальними ресурсами: [навчальний посібник] / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 162 с.
4. Оляничук Р.С. Удосконалення системи управління виробничими запасами на промислових підприємствах / Р.С. Оляничук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65212>
5. Пасічник В.Г. Організація виробництва: [навчально-методичний посібник] / В.Г. Пасічник, О.В. Акіліна. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 248 с.
6. Пономарьова Ю.В. Логістика: [навчальний посібник] / Ю.В. Пономарьова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с.
7. Попазова О.В. Шляхи поліпшення управління виробничими запасами / О.В. Попазова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/26529.doc.htm
8. Смирчинський В.В. Основи логістичного менеджменту: [навчальний посібник] / В.В. Смирчинський, А.В. Смирчинський. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 240с.
9. Стерлигова А.Н. Роль управління запасами в організації успішного бізнесу / А.Н. Стерлигова // Логістика сьогодні. – 2004. – №1. – С. 48-59.
10. «Точно-в-строк» или канбан. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eksword.ru/poleznoe-dlja-biznesa/strategicheskoe-upravlenie/kanban.shtml>
11. Чейз Річард Б. Производственный и операционный менеджмент / Річард Б. Чейз, Ніколас Дж. Еквілайн, Роберт Ф. Якобс. – [8-е изд.: пер. с англ.]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 704 с.
12. Шрайбфедер Дж. Эффективное управление запасами: [пер. с англ.] / Дж. Шрайбфедер. – М.: Альпина бизнес Букс, 2005. – 304 с.

References

1. Hapeka S. Osnovni pryntsypy ta zavdannia upravlinnia vyrobnychymy zapasamy na pidpriemstvi [Basic principles and objectives of inventory management in the enterprise] : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2488>
2. Hur'ianova A.O. Problemy upravlinnia vyrobnychymy zapasamy pidpriemstv [Problems in the management of inventory enterprises] : <http://conf-cv.at.ua/forum/85-823-1>
3. Krushelnytska O.V. Upravlinnia materialnyimi resursamy: [navchalnyi posibnyk] : [Material management]. K. : Kondor, 2003. 162 s.
4. Olianchuk R.S. Udoskonalennia systemy upravlinnia vyrobnychymy zapasamy na promyslovykh pidpriemstvakh [Improving the management of inventory in industrial plants]. : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65212>
5. Pasichnyk V.H., Akilina O.V. Orhanizatsiia vyrobnytstva: [navchalno-metodychnyi posibnyk] : [Organization of production]. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2005. 248 s.
6. Ponomarova Iu.V. Lohistyka: [navchalnyi posibnyk] : [Logistics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2003. 192 s.
7. Popazova O.V. Shliakhy polipshennia upravlinnia vyrobnychymy zapasamy [Ways to improve the management of inventory]. : http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/26529.doc.htm
8. Smyrychynskiy V.V., Smyrychynskiy A.V. Osnovy lohistychnoho menedzhmentu: [navchalnyi posibnyk] : [Principles of logistics management]. Ternopil: "Ekonomichna dumka", 2000. 240s.
9. Sterligova A. N. Rol' upravlenija zapasami v organizacii uspeshnogo biznesa : [The role of inventory management in the organization of a successful business]. // Logistika segodnja. 2004. №1. S. 48-59.
10. «Tochno-v-srok» ili kanban [«Just-in-Term» Or kanban]. : <http://www.eksword.ru/poleznoe-dlja-biznesa/strategicheskoe-upravlenie/kanban.shtml>
11. Richard B. Chejz, Nikolas Dzh. Jekvilajn, Robert F. Jakobs Proizvodstvennyj i operacionnyj menedzhment : [Production and operations management]. [8-e izd.: per. s angl.]. M. : Izdatel'skij dom "Vil'jams", 2001. 704 s.
12. Shrajbfeder Dzh. Jeffektivnoe upravlenie zapasami: [per. s angl.] : [Effective inventory management]. M. : Al'pina biznes Buks, 2005. 304 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Різнюк Вячеслав Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». вул. Миру 4, кв. 28, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна.
E-mail: Slava-Riznuk@yandex.ru

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Резнюк Вячеслав Владимирович – кандидат педагогических наук, доцент кафедры профессионального образования ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды». ул. Мира 4, кв.28, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина.
E-mail: Slava-Riznuk@yandex.ru

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Vyacheslav Riznyk – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Vocational Education SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University after Hryhory Skovoroda» Myru 4, r. 28, Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine, 08400.
E-mail: Slava-Riznyk@yandex.ru

УДК 339.13

ГЕНЕЗИС МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**Селезньова О.О.**

Предметом дослідження виступає теоретико-методологічні та прикладні аспекти генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України;

Метою дослідження є визначення генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України, використання здобутків якої сприятиме посиленню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання будівництва;

Методи дослідження: монографічний, історичний, узагальнення, класифікації;

У статті досліджено генезис маркетингової діяльності будівельних підприємств; зазначено передумови зародження маркетингової діяльності в Україні; розкрито основні етапи становлення та розвитку ринкової діяльності національних будівельних підприємств; запропоновано модель етапів генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України;

Галузь застосування результатів – маркетингова діяльність будівельного підприємства;

Використання здобутків становлення та розвитку маркетингової діяльності будівельних підприємств сприятиме посиленню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання будівництва.

Ключові слова: генезис, маркетингова діяльність, будівельне підприємство.

ГЕНЕЗИС МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ**Селезнева О.А.**

Предметом исследования выступают теоретико-методологические и прикладные аспекты генезиса маркетинговой деятельности строительных предприятий Украины;

Целью исследования является определение генезиса маркетинговой деятельности строительных предприятий Украины, использование достижений которой будет способствовать усилению конкурентоспособности субъектов хозяйствования строительства;

Методы исследования: монографический, исторический, обобщения, классификации;

В статье исследован генезис маркетинговой деятельности строительных предприятий; указаны предпосылки зарождения маркетинговой деятельности в Украине; раскрыты основные этапы становления и развития рыночной деятельности национальных строительных предприятий; предложена модель этапов генезиса маркетинговой деятельности строительных предприятий Украины;

Область применения результатов - маркетинговая деятельность строительного предприятия;

Использование достижений становления и развития маркетинговой деятельности строительных предприятий будет способствовать усилению конкурентоспособности субъектов хозяйствования строительства

Ключевые слова: генезис, маркетинговая деятельность, строительное предприятие.

GENESIS OF UKRAINIAN BUILDING COMPANIES' MARKETING ACTIVITY**Selezneva O.O.**

The subject of research is theoretical, methodological and practical aspects of the genesis of Ukrainian construction enterprises' marketing activity;

The purpose of the study is to determine the genesis of Ukrainian construction enterprises' marketing activity, use of achievements which will contribute to strengthening the competitiveness of construction business entities;

Methods: monographic, historical, generalization, classification;

This article explores the genesis of Ukrainian construction enterprises' marketing activity; stated prerequisites origin of marketing activities in Ukraine; the basic stages of formation and establishment of domestic construction companies marketing activity are explored; The model of the genesis stages of marketing of construction enterprises in Ukraine;

Field of results use - building enterprises' marketing activities;

Use of the achievements of formation and development of construction companies' marketing activities will contribute to strengthening the competitiveness of building businesses in Ukraine.

Key words: genesis, marketing activity, construction company.

Актуальність. Економічна глобалізація, перспективи посилення конкуренції в комерційному середовищі вимагають проведення раціоналізації роботи будівельних підприємств і визначення стратегічних пріоритетів їх подальшого розвитку. Тому дослідження генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств постає актуальним науковим і прикладним завданням.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Система управління маркетинговою діяльністю будівельних підприємств української незалежної держави формувалася під впливом зарубіжної і національної теорії маркетингу. Проблеми маркетингових питань присвячені роботи Власенко Я. О., Жердецького П. Ф., Карпенко С. В., Манцевич Ю. М., Оніщук Г. І., Решетнікової І., Сахацького М. П та ін. Незважаючи на наявність вагомої наукової бази, у силу постійних змін стосовно розвитку економіки, проблема розкриття генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України не достатньо віддзеркалена у вітчизняних публікаціях та вимагає детального дослідження науковців.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступає теоретико-методологічні та прикладні аспекти генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення генезису маркетингової діяльності будівельних підприємств України, використання здобутків якої сприятиме посиленню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання будівництва.

Завдання дослідження. Завданнями дослідження виступають розкриття передумов виникнення маркетингової діяльності на будівельних підприємствах України, розкриття основних етапів розвитку та становлення системи управління маркетинговою